

Τα Εικαστικά στην εξ αποστάσεως Εκπαίδευση

Βασιλική Σοφρά

Συντονίστρια Εκπαιδευτικού Έργου ΠΕ08
Αντιπρόεδρος Οργανισμού Διαχείρισης Έργων
Τέχνης και εφαρμογών (Ο.Σ.Δ.Ε.Ε.Τ.Ε.)

και τα

Πνευματικά Δικαιώματα

Τι είναι Πνευματικό Δικαίωμα

Αντικείμενο και Περιεχόμενο

- Πνευματικό λέγεται το δικαίωμα που έχει κάποιος πάνω σε κάθε πρωτότυπο πνευματικό δημιούργημα λόγου, τέχνης ή επιστήμης που εκφράζεται με οποιαδήποτε μορφή συνιστά έργο.
- Αυτό μπορεί να είναι οτιδήποτε: κείμενο, μουσική, εικαστικό έργο, οπτικοακουστικό (ταινία, ντοκιμαντέρ, βιντεοκλίπ, κόμικ) έργο, αλλά και προγράμματα υπολογιστών, καθώς και το προπαρασκευαστικό υλικού του σχεδιασμού τους.

Τι χαρακτηρίζεται ως Δημιούργημα

- Στοιχείο της έννοιας της δημιουργίας είναι η **Πρωτοτυπία**
- Για να χαρακτηριστεί ένα έργο ως πρωτότυπο, ο Νόμος απαιτεί ένα **ελάχιστο όριο δημιουργικής ιδιαιτερότητας**, η οποία μπορεί να αναζητηθεί σε κάποιο από τα γνωρίσματα του έργου: **Θέμα, Σύλληψη, η Διατύπωση, κτλ.**
- **Δεν** είναι απαραίτητο το έργο να είναι **περατωμένο κατά τα στάδια της δημιουργικής διαδικασίας** (πρωτότυπα σκίτσα) **ή ανεξάρτητα από την αξία που τους αποδίδεται** (πρωτόλεια έργα μαθητών)

Η αναγνώριση του δικαιώματος της Πνευματικής ιδιοκτησίας

Προστατεύει

Μικτός χαρακτήρας

- Τα **περιουσιακά συμφέροντα** του δημιουργού σε σχέση με το έργο
- Την **ηθική σχέση** του δημιουργού με το δημιούργημά του

- **Περιουσιακό**
- **Ηθικό**

Ηθικό δικαίωμα της Π.Ι.

Περιουσιακό δικαίωμα της Π.Ι.

Δίνουν στον δικαιούχο καθολική εξουσία πάνω στο αντικείμενό τους έναντι ενός τρίτου

Απόλυτα και απεριόριστα δικαιώματα

- Το περιουσιακό Δικαίωμα **μπορεί** να μεταβιβαστεί **τόσο μεταξύ ζώντων, όσο και αιτία θανάτου**
- Το ηθικό δικαίωμα είναι **αμεταβίβαστο** και, στο σύνολό του, μπορεί να μεταβιβαστεί **μόνο αιτία θανάτου στον κληρονόμο του**

Το περιουσιακό δικαίωμα

δίνει στον δημιουργό την εξουσία (δικαίωμα) να επιτρέπει ή να απαγορεύει τις κάτωθι ενέργειες:

- ο Την άμεση ή έμμεση, προσωρινή ή μόνιμη αναπαραγωγή του έργου ως υλικού αντικειμένου, είτε της μορφής αυτού, (καθ' οιονδήποτε τρόπο και μέσο, εν όλω ή εν μέρει και επί παντός υλικού φορέα)
- ο Τη δημιουργία παράγωγου έργου, προερχόμενου από το αρχικό προστατευόμενο
- ο Τη διασκευή, προσαρμογή ή άλλη μετατροπή του έργου
- ο Την παρουσίαση, μετάδοση ή αναμετάδοση του έργου στο κοινό ενσυρμάτως ή ασυρμάτως ή με οποιονδήποτε άλλον τρόπο, ιδίως μέσω εκθέσεων
- ο Τη θέση σε κυκλοφορία του έργου (διανομή), χωρίς την απαιτούμενη συναίνεση (κ.κ. εξαντλείται με την πρώτη νόμιμη θέση σε κυκλοφορία)
- ο Την εκμίσθωση ή τον δημόσιο δανεισμό όσον αφορά το πρωτότυπο ή τα αντίτυπα των έργων
- ο Τη δημόσια εκτέλεση με την παρεμβολή προσώπων
- ο Το δικαίωμα της εύλογης αμοιβής (τρόπος αμοιβής για την ιδιωτική αναπαραγωγική χρήση του έργου)
- ο Την εγγραφή του έργου (αφορά τη μουσική)

Το Ηθικό Δικαίωμα

παρουσιάζει την προσωπική σχέση του δημιουργού με το δημιούργημά του. Η ιδιαίτερη αναγνώριση του ηθικού δικαιώματος, ως ταυτόχρονη εκδήλωση του δικαιώματος της προσωπικότητας, οφείλεται στο γεγονός ότι η προσωπικότητα του δημιουργού είναι πιο εκτεθειμένη και πιο ευαίσθητη σε προσβολές από την προσωπικότητα άλλων ατόμων. Και αυτό γιατί με τη δημιουργία του έργου, εξωτερικεύεται και η προσωπικότητα του δημιουργού. Περιλαμβάνει τις κάτωθι εξουσίες:

- ο Την αναγνώριση της πατρότητας του έργου (αναγνωρίζεται αυτόματα με την υπογραφή του έργου)
- ο Τη δημοσίευση του έργου: ο δημιουργός είναι αποκλειστικά δικαιούχος στο να αποφασίζει για τον χρόνο, τον τόπο και τον τρόπο δημοσίευσης του έργου του. Η εξάντληση του δικαιώματος μετά την πρώτη νόμιμη δημοσίευση αφορά μόνο τον **συγκεκριμένο τρόπο** δημοσίευσης. Εντούτοις ο δημιουργός μπορεί να αντιταχθεί εναντίον της αναδημοσίευσης του έργου του όταν αυτή αποτελεί προσβολή του δικαιώματος της προσωπικότητάς του.
- ο Τη διαφύλαξη της ακεραιότητας του έργου
- ο Την εξουσία προσπέλασης ή παρακολούθησης (κατά την μεταπώληση των έργων)
- ο Την εξουσία μετάνοιας

Πνευματικά και Συγγενικά Δικαιώματα

- **Πνευματικό δικαίωμα** ονομάζεται το δικαίωμα που έχει ο δημιουργός ενός πνευματικού έργου πάνω σε αυτό
- **Συγγενικό δικαίωμα** είναι το δικαίωμα που ο νόμος αναγνωρίζει στους **ερμηνευτές και εκτελεστές καλλιτέχνες** (ηθοποιούς, τραγουδιστές, μουσικούς) σε σχέση με την ερμηνεία τους, αλλά και σε **εκείνους που μεσολαβούν για να κάνουν τα έργα προσιτά στο κοινό** (π.χ. παραγωγούς κινηματογραφικών έργων, ηχογραφήμάτων και ήχου και εικόνας)

Η Τέχνη και το Δίκαιο

Η Τέχνη ως έκφραση των ιδεών, των συναισθημάτων, των κοινωνικών σχέσεων, των σχέσεων με τη φύση και των βιωμάτων στα ανθρώπινα έργα απασχόλησε το Δίκαιο από πολύ νωρίς

Αρχικά

- ο Ποίηση
- ο Λογοτεχνία
- ο Εικαστικές Τέχνες
- ο Θέατρο
- ο Μουσική

Εν συνεχεία λόγω της τεχνολογικής εξέλιξης, των κοινωνικοοικονομικών αναγκών, της δημιουργίας νέων μορφών έργων

- ο Φωτογραφία
- ο Κινηματογραφικά έργα
- ο Προγράμματα Η/Υ
- ο Βάσεις δεδομένων
- ο Πολυμέσα

Καθώς και λόγω της εμφάνισης νέων μέσων δημοσίευσης – διανομής των έργων όπως ραδιόφωνο, τηλεόραση, διαδίκτυο έκαναν δυνατή την αναπαραγωγή των έργων χωρίς τη διαμεσολάβηση και αμοιβή του αρχικού δημιουργού τους, αυξήθηκαν οι κίνδυνοι παραβίασης των δικαιωμάτων Π.Ι.

Γιατί είναι αναγκαία η αυξημένη προστασία της Π.Ι.

- Εξασφαλίζει την επιβίωση των δημιουργών και τους δίνει κίνητρα για περαιτέρω δημιουργία
- Προσφέρει αναγνώριση και σεβασμό στους δημιουργούς
- Τους παρέχει τα μέσα και τον τρόπο να αξιοποιήσουν τα έργα τους χωρίς εξαρτήσεις από τρίτους, δίνοντάς τους τη δυνατότητα να έχουν ένα ανεξάρτητο επάγγελμα
- Για την ασφάλεια δικαίου
- Την ενθάρρυνση διενέργειας επενδύσεων στη δημιουργικότητα και στην καινοτομία
- Συντελεί στη δημιουργία και στην απόλαυση περισσότερων πολιτιστικών αγαθών σε όλο τον κόσμο
- Βοηθά στην ανάπτυξη της τέχνης, του πολιτισμού και της οικονομίας

Προστασία των Πνευματικών Δικαιωμάτων

Κατά την Ελληνική Νομοθεσία, η Πνευματική Ιδιοκτησία (αλλά και τα συγγενικά δικαιώματα των εκτελεστών – ερμηνευτών καλλιτεχνών) προστατεύονται με ένα πλέγμα αστικών, διοικητικών και ποινικών κυρώσεων, αλλά και με προληπτικά μέτρα.

Η διαχείριση και προστασία των ανωτέρω δικαιωμάτων μπορεί να γίνει:

- Σε ατομικό επίπεδο από τον κάθε δικαιούχο μεμονωμένα
- Συλλογικά μέσα από τους Οργανισμούς Συλλογικής Διαχείρισης (ΟΣΔ) και Προστασίας (ΟΣΠ), οι οποίοι εποπτεύονται από τον Οργανισμό Πνευματικής Ιδιοκτησίας (Ο.Π.Ι.)
- Για τα εικαστικά είναι ο Ο.Σ.Δ.Ε.Ε.Τ.Ε.

Ο.Σ.Δ.Ε.Ε.Τ.Ε.

**«Οργανισμός Συλλογικής
Διαχείρισης
Έργων Εικαστικών Τεχνών
και των Εφαρμογών τους»
Βαλτετσίου 39
ΤΚ 10681 – ΑΘΗΝΑ**

Τ.: 210-3808446

F.: 210-3808015

E-mail: info@osdeete.gr

Ο ρόλος και η σημασία των Ο.Σ.Δ.

- Αναλαμβάνουν βάσει μιας ειδικής σύμβασης, της Σύμβασης Ανάθεσης με τον δικαιούχο, τη διαχείριση και προστασία του περιουσιακού του δικαιώματος ή μέρους των περιουσιακών του εξουσιών
- Στη σύγχρονη εποχή η συλλογική διαχείριση είναι σχεδόν αναπόφευκτη ιδιαίτερα λόγω της εξέλιξης της τεχνολογίας που καθιστά από τη μία δυνατή την αναπαραγωγή και διανομή του έργου ταχύτατα παντού και από την άλλη ανέφικτο τον πλήρη έλεγχο εκμετάλλευσης του έργου από τον ίδιο τον δικαιούχο.
- Γενική διαπίστωση αποτελεί ότι το διαδίκτυο καταργεί τα σύνορα στην εκμετάλλευση των δικαιωμάτων Π.Ι. και επεκτείνει τη διασυνοριακή εκμετάλλευση των ψηφιακών μορφών των έργων.
- Η νέα πραγματικότητα του ψηφιακού περιβάλλοντος δεν έχει αφήσει ανέπαφη τη λειτουργία των ΟΣΔ. Μελετάται σε κοινοτικό επίπεδο η διαμόρφωση ενός νέου θεσμικού πλαισίου για τη ρύθμιση της συλλογικής διαχείρισης ενόψει της ραγδαίας εξέλιξης της τεχνολογίας
- Συζητείται η δυνατότητα παροχής «ευρωπαϊκών αδειών» εκμετάλλευσης δικαιωμάτων Π.Ι. σε όλο το έδαφος της Ε.Ε.
- Παγκόσμιο φαινόμενο της πειρατείας αγαθών, καθώς ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τελωνείων σε πρόσφατη έρευνα ανακοίνωσε ότι το 5% του παγκόσμιου εμπορίου αφορά σε πειρατικά προϊόντα

Καταλήγοντας:

Θα καταστεί εφικτό να τιμωρηθούν αποτελεσματικά οι προσβολές της Π.Ι. και να εξασφαλιστεί η μέγιστη δυνατή προστασία στον ευαίσθητο αυτόν χώρο.

- Με τον επαναπροσδιορισμό της αντιμετώπισης της Π.Ι. μέσα στο ψηφιακό περιβάλλον
- Τον περαιτέρω εκσυγχρονισμό της νομοθεσίας
- Τη διασυνοριακή συνεργασία

Ποια είναι τα δικαιώματα χρήσης της τέχνης στην Εκπαίδευση

Τι ισχύει όταν:

- Αν έχετε ανεβάσει στο διαδίκτυο το δικό σας σχέδιο μαθήματος
- Αν έχετε προσθέσει τις φωτογραφίες άλλων ατόμων στις διαφάνειες της παρουσίασής σας
- Αν χρησιμοποιήσατε ποπ μουσική στην ταινία που γυρίσατε με τους μαθητές σας

Πότε μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε υλικό από το διαδίκτυο

- Όταν προσφέρεται ελεύθερα
- Μπορεί να χρησιμοποιηθεί κατά την εκπαιδευτική διαδικασία μέσα στην τάξη ή στα όρια του σχολείου
- Επιτρέπεται υπό προϋποθέσεις η ελεύθερη αναπαραγωγή έργων σε εκπαιδευτικά βιβλία, η χρήση τους στη διδασκαλία ή σε εξετάσεις, καθώς και η παράθεση σύντομων αποσπασμάτων για υποστήριξη της γνώμης μας ή για άσκηση κριτικής, κτλ.
- Όταν λήξει η διάρκεια προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας, τότε μπορεί να γίνει ελεύθερη χρήση του έργου, χωρίς την άδεια του δημιουργού. Η πνευματική ιδιοκτησία διαρκεί από τη στιγμή της δημιουργίας του έργου ως και 70 χρόνια μετά τον θάνατο του δημιουργού.
- Μπορώ να δίνω τον σύνδεσμο ενός βίντεο, μιας ιστοσελίδας, κτλ.

**Το δικαίωμα της πατρότητας και το δικαίωμα της ακεραιότητας του έργου, τα οποία περιλαμβάνονται στο ηθικό δικαίωμα, δεν έχουν χρονικό περιορισμό.
Δηλαδή η προστασία τους δεν λήγει ποτέ.**

Πότε πρέπει να ζητάω την άδεια των δημιουργών;

- Δεν μπορώ να χρησιμοποιήσω έργο τρίτου χωρίς την άδειά του, εκτός αν η χρήση στην οποία σκοπεύω να προβώ καλύπτεται από κάποια εξαίρεση ή περιορισμό που προβλέπει ο νόμος
- Δεν μπορώ να διαμοιράσω το υλικό αυτό στους μαθητές ή να τα παρουσιάσω εκτός σχολείου.
- Το λογισμικό του Η/Υ προστατεύεται με δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας. Επομένως, δεν επιτρέπεται η αντιγραφή λογισμικού (ή το «κατέβασμα» τέτοιων προγραμμάτων από το διαδίκτυο).
- κάθε άλλο πνευματικό έργο (π.χ. μουσική, φωτογραφία, λογοτεχνικό κείμενο), που βρίσκεται στο διαδίκτυο.
- Ενδέχεται επίσης να είναι τα ιδιωτικά μηνύματα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (e-mails), εφόσον όμως παρουσιάζουν πρωτοτυπία
- Άλλα κείμενα, όπως άρθρα εφημερίδων που δημοσιεύονται στο διαδίκτυο
- Φωτογραφίες και γραφικά σχέδια, ανεξάρτητα αν είναι αποτέλεσμα ψηφιακής επεξεργασίας
- Απόψεις για θέματα της καθημερινότητας στους λεγόμενους δίαυλους συνομιλιών (chat rooms)
- Οι ιστοσελίδες ως προς εκείνα τα τμήματα ή σημεία τους που παρουσιάζουν πρωτοτυπία και μπορούν να χαρακτηρισθούν ως έργα
- Τα ηλεκτρονικά παιχνίδια (video games) και τα έργα εικονικής πραγματικότητας.

Το έργο του Βασίλη Βασίλη που πήρε το πρώτο βραβείο για την διακόσμηση του σταθμού του ΗΣΑΠ «Πευκάκια»

Γιώργος Χαρβαλιάς, ENIAC, 1995, ντέξιον, μαξιλάρια, βίδες

RICHARD PRINCE, Back to the Garden, 2008, Collage, inkjet, and acrylic on canvas

Patrick Cariou, Yes Rasta, pages 83-84

Yes Rasta, P. 83-84

Οργανισμός Πνευματικής Ιδιοκτησίας (Ο.Π.Ι.)

<https://www.opi.gr/index.php/vivliothiki/enimerotiko-ekpaideytiko-yliko>